

УДК 336.64

*Світлана Пінчук,
Ольга Врадій*

**УПРАВЛІННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ
НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ПЕРЕДУМОВИ
ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розглянуто напрямки вдосконалення системи управління грошовими потоками підприємств, запропоновано теоретичні положення щодо оптимізації системи управління грошовими потоками.

Ключові слова: грошові кошти, грошовий потік, управління грошовими потоками, оптимізація, синхронізація.

В статье рассмотрены направления совершенствования системы управления денежными потоками предприятий, предложены теоретические положения по оптимизации системы управления денежными потоками.

Ключевые слова: денежные средства, денежный поток, управление денежными потоками, оптимизация, синхронизация.

In article the directions of improvement of a control system are considered by cash flows of the enterprises, theoretical provisions on optimization of a control system by cash flows are offered.

Keywords: cash, cash flow, cash flow management, optimization, synchronization.

Постановка проблеми. Функціонування підприємства – це складний динамічний процес, що є результатом неперервного циклічного руху грошових коштів. Однією із проблем, що виникають перед підприємствами в сучасних умовах, є відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти. Вирішення цієї проблеми неможливе без глибоких досліджень економічних механізмів, що визначають грошові потоки кожного окремого суб'єкта господарювання. Таким чином, існує нагальна потреба в розробці методики обліку, контролю і аналізу грошових потоків, підвищенні наукової обґрунтованості прийняття фінансових рішень в умовах нестабільності та ризику, розробці системи аналітичних засобів управління коштами. Управління грошовими потоками значно впливає на кінцевий результат фінансово-господарської діяльності підприємства, тому кваліфіковане управління дає можливість зацікавленим особам приймати оптимальні управлінські рішення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Управлінню грошовими потоками присвячено наукові праці таких відомих учених-економістів, як І. О. Бланк [1],

© Пінчук С. С., Врадій О. М., 2012

В. В. Ковальов [2], Л. О. Лігоненко [3, 4], О. М. Литнев [5], А. М. Поддєрьогін [6, 7], В. П. Савчук [8], Г. В. Ситник [4]. Формування політики управління грошовими потоками як сукупності етапів з аналізу коштів, дослідження впливу факторів на їх генерування, обґрунтування типу політики управління грошовими потоками, їх оптимізації, планування і контролю пропонує

І. О. Бланк [1, с. 66]. Л. О. Лігоненко досліджує грошовий оборот підприємства в рамках антикризового управління і доводить, що комплексна діагностика стану системи управління коштами складається з: підрозділу, що здійснює управління, аналізу, нормування залишків, організації і контролю за дотриманням нормативу, планування руху коштів, форм та методів розрахунків, інструментів управління (перенесення термінів платежів, банківського накопичення тощо) [3, с. 220]. В. П. Савчук розглядає щоденне управління коштами як оперативне бюджетування платежів, погашення рахунків клієнтів, раціональне використання системи електронних переказів і кредитних карток [8, с. 289]. Однак, незважаючи на вагомі наукові результати, вітчизняному доробку бракує окремих комплексних завершених досліджень з питань управління грошовими потоками, які б розширили межі традиційного аналізу, сформували однозначні підходи до розробки аналітичного забезпечення управління ними, запропонували конкретні шляхи виходу підприємств із стану неплатоспроможності тощо.

Метою статті є з'ясування сутності грошових потоків підприємства, дослідження принципів управління грошовими потоками та методів їх оптимізації для здійснення ефективної господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Здійснення практично всіх видів діяльності на підприємстві породжує рух грошових коштів у формі надходжень і витрат. Цей рух являє собою безперервний процес і визначається як грошовий потік. Активно управляючи грошовими потоками, можна забезпечити більш раціональне і економічне використання фінансових ресурсів, знизити залежність розвитку підприємства від позичених засобів і тим самим підвищити його фінансову стійкість, прискорити оборотність капіталу.

Управління грошовими потоками охоплює такі напрями роботи:

1. Синхронізація грошових потоків. Цей напрямок поточного регулювання передбачає узгодження вхідних та вихідних потоків грошових коштів за обсягами та в часі. Проведення цієї роботи дозволяє:

- по-перше, уникнути дефіциту готівки;
- по-друге, вивільнити частину грошових коштів й використати її для отримання додаткового доходу.

2. Прискорення процесу надходження грошей. Цей напрямок поточного регулювання здійснюється з метою скорочення часу між моментом сплати дебіторами своїх боргів та моментом надходження грошових коштів на рахунок підприємства. Прискорення процесу надходження грошей забезпечується використанням таких інструментів регулювання грошових потоків, як: банківське накопичення, система сейфів, телеграфні та чеково-депозитні перекази, електронні чеки тощо. Цього можна досягти, якщо:

- змінити час переказу платежів від покупця підприємству;
- скоротити час, протягом якого отримані платежі залишаються неінкасованими грошовими коштами;
- прискорити рух грошових коштів до банків, що здійснюють виплати.

3. Контроль за витратами грошових коштів. На відміну від завдань управління

щодо надходження грошей, мета застосування стратегії виплат полягає в їх максимально можливому уповільненні в часі. Поєднання швидкої інкасації та уповільнення виплат призведуть до отримання максимального обсягу вільних грошових коштів. При контролі за витратами грошей в світовій практиці застосовуються такі інструменти, як флоут, централізація кредиторських рахунків, рахунки з нульовим балансом, контрольовані рахунки витрат тощо.

4. Капіталізація тимчасово вільних залишків грошових коштів. Ефективне використання методів прискорення надходжень та контролю витрат обумовлює виникнення протягом окремих проміжків часу тимчасово «вільних» грошових коштів. Управління вільними залишками коштів передбачає вибір та здійснення операцій щодо їх інвестування з врахуванням можливих термінів доходності та ризику, притаманних окремим інвестиційним альтернативам. Під можливим терміном інвестування слід розуміти проміжок часу, протягом якого певна сума грошових залишків може знаходитися не в грошовій формі, тобто може бути спрямована на здійснення короткострокових фінансових вкладень. Доходність інвестування повинна покрити інфляційні втрати від знецінення національної валюти та забезпечити отримання інвестиційного доходу відповідно до цільового або фактичного рівня прибутковості активів. У складі ризиків, притаманних короткостроковому фінансовому інвестуванню, найбільше значення має ризик ліквідності, тобто ймовірність невиходу з фінансової операції в плановий термін (неповернення активів у грошову форму). Інструментами короткострокового фінансового інвестування є проведення депозитних операцій та придбання високоліквідних цінних паперів [9].

Зміст управління потоками грошових коштів залежить від оптимізації фінансових потоків і структури капіталу підприємства. Грошові потоки повинні бути узгоджені між собою таким чином, щоб зберегти ліквідність (фінансову рівновагу) і при цьому уникнути надлишкової (нерентабельної) ліквідності. Тільки за такої умови процес виробництва може відбуватися без перешкод.

Оптимізація грошових потоків – це процес вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності.

Основними цілями оптимізації є забезпечення:

- збалансованості обсягів грошових потоків;
- синхронності формування грошових потоків;
- росту чистого грошового потоку підприємства.

Основа оптимізації грошових потоків підприємства складає забезпечення збалансованості обсягів позитивного і негативного їх видів.

Розрізняють оптимізацію грошових потоків підприємства в короткостроковому і довгостроковому періоді, які досягаються здійсненням різної системи заходів.

Оптимізація грошових потоків підприємства в короткостроковому періоді може бути досягнута шляхом використання системи «прискорення-уповільнення» платіжного обороту.

Прискорення надходження грошових коштів у короткостроковому періоді може бути досягнуто за допомогою таких заходів:

- збільшення розміру цінових скидок покупцям при готівкових розрахунках;
- забезпечення часткової або повної передоплати за продукцію, що користується високим попитом;
- скорочення строків надання товарного (комерційного) кредиту покупцям;

– прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості; використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості – векселів, факторингу, форфейтинга.

Уповільнення виплат грошових коштів у короткостроковому періоді може бути досягнуто за допомогою таких заходів:

– збільшення за згодою постачальників строків надання підприємству товарних кредитів;

– заміни придбання довгострокових активів на їх оренду;

– реструктуризація отриманих фінансових кредитів шляхом переводу короткострокових кредитів у довгострокові.

Оптимізація руху грошових коштів у короткостроковому періоді за допомогою системи «прискорення-уповільнення» платіжного обороту може створити певні проблеми у довгостроковому періоді. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити заходи щодо збалансованості грошового потоку у довгостроковому періоді.

Зростання обсягу позитивного грошового потоку у довгостроковому періоді може бути досягнуто за рахунок таких заходів:

– залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу;

– додаткової емісії акцій;

– продажу частини фінансових інструментів інвестування;

– продажу (або здачі в оренду) основних засобів, що не використовуються.

Зниження обсягу негативного грошового потоку у довгостроковому періоді може бути досягнуто за рахунок таких заходів:

– скорочення обсягу і складу реальних інвестиційних програм;

– відмови від фінансового інвестування;

– зниження суми постійних витрат підприємства.

Методи оптимізації надлишкового грошового потоку підприємства пов'язані з забезпеченням росту його інвестиційної активності. Для цього можуть бути використані такі заходи:

– збільшення розширеного відтворення операційних необоротних активів;

– прискорення періоду розробки реальних інвестиційних проектів і початку їх реалізації;

– здійснення регіональної диверсифікації операційної діяльності підприємства;

– активне формування портфелю фінансових інвестицій;

– дострокове погашення довгострокових фінансових кредитів [10].

Висновки. Таким чином, кваліфіковане управління грошовими коштами дає можливість зацікавленим особам (зовнішнім і внутрішнім користувачам) приймати певні оптимальні управлінські рішення, які в майбутньому можуть суттєво вплинути на кінцевий результат фінансово-господарської діяльності підприємства. Застосування на практиці вказаних шляхів удосконалення, дозволить покращити діяльність підприємства в цілому, підвищити його стійкість, платоспроможність та ліквідність. Тобто, управління грошовими потоками – це важливий фінансовий важіль, який забезпечує:

– фінансову рівновагу підприємства в процесі його стратегічного розвитку – визначення

рівня взаємозв'язку між різними видами грошових потоків за їх обсягами та в часі;

– ритмічність здійснення операційного процесу підприємства (будь-який перебіг у здійсненні платежів негативно позначається на формуванні виробничих запасів, рівні продуктивності праці, реалізації продукції тощо);

– скорочення потреби підприємства в позиковому капіталі; прискорення оборотності капіталу (скорочення тривалості операційного циклу, що досягається в процесі ефективного управління грошовими потоками, а також зменшення потреби в капіталі);

– зниження ризику неплатоспроможності підприємства за рахунок синхронізації надходжень і витрат грошових коштів;

– отримання додаткового прибутку за рахунок тимчасово вільних залишків грошових активів у фінансових інвестиціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бланк И. А.* Управление финансовой стабилизацией предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. – 246 с.
2. *Ковалёв В. В.* Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалёв. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 768 с.
3. *Лігоненко Л. О.* Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : моногр. / Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
4. *Лігоненко Л. О.* Управління грошовими потоками : навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник. – К. : КНТЕУ, 2005. – 255 с.
5. *Лытнев О. Н.* Основы финансового менеджмента: учеб. пособие / О. Н. Лытнев. – Калининград : Калинингр. гос. ун-т, 2000. – Ч. 1. – 119 с.
6. *Поддєрьогін А. М.* Фінансовий менеджмент: підручник / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.
7. *Поддєрьогін А. М.* Ефективність управління грошовими потоками підприємства / А. М. Поддєрьогін, Я. І. Невмержицький // Фінанси України. – №11. – 2007. – С. 119–127.
8. *Савчук В. П.* Управление финансами предприятия / В. П. Савчук. – М. : БИНОМ, Лаборатория знаний, 2003. – 480 с.
9. *Подольська В. О., Яріш О. В.* Фінансовий аналіз: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
10. *Пономаренко Є. Д.* Фінансовий аналіз: конспект лекцій / Є.Д. Пономаренко – К.: Либідь, 2005. – 123 с.